

ISSN (Online): 2783-4255

Research Paper

Designing of Extracurricula Program for Farhangian University

S. Batool Hosseini¹, Ali Rreza Sadeghi^{2*}, Ali-Akbar Khosravi³, Mahdi Davaei⁴

1- Ph.D. Student of Curriculum Planning Department, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2- Associate Professor, Department of Curriculum Studies, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

3- Assistant Professor, Department of Education and Counseling, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

4- Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran.

Received: 2023/01/06

Accepted: 2023/02/12

PP: 1-12

Use your device to scan and read the article online

DOI:

10.30495/ee.2023.1976820.1148

Keywords:

Extracurricular Curriculum,

Curriculum, Farhangian

Abstract

Introduction: This research was done with the aim of designing an extracurricular curriculum for Farhangian University. The research approach was applied in terms of purpose, exploratory mixed (qualitative-quantitative) in terms of data, in terms of the nature and type of study in qualitative dimension, paradigmatic foundation data and cross-sectional survey in quantitative dimension.

Research Methodology: A semi-structured interview was used in the qualitative part, and a researcher-made questionnaire was used in the quantitative part, and to measure the validity of the qualitative part, according to experts, and to measure reliability, retest and intra-subject agreement methods were used. For the validity of the questionnaire, face and content validity were used and coefficients were confirmed, and Cronbach's alpha coefficient was used for the reliability of the quantitative part. The data were analyzed in the qualitative part by the foundation data method and in the quantitative part by the confirmatory factor analysis test and structural equation modeling.

Findings: It showed that among the 21 existing indicators (items), 40 main categories can be identified, which include the main factors, goal, content and evaluation, effective factors including educational, technological and organizational, consequences including individual, educational, scientific-applicative and organizational.

Conclusion: The results showed that the extracurricular curriculum model implementation strategies can be summarized in several managerial, organizational, individual and educational factors. Also, the existing platforms including educational, organizational, attitudinal and individual factors were identified and the existing barriers including educational, management and individual barriers were reported. Finally, a model derived from the identified factors was drawn, which had good validity.

Citation: Hosseini, B., Sadeghian A., Khosravi, A., Davaei, M. (2023). Designing of Extracurricula Program for Farhangian University. Journal of Transcendent Education, Vol 2, No 4, Winter, 2023, Pp 1-12

Corresponding Author: Ali Rreza Sadeghi

Address: Associate Professor, Department of Curriculum Studies, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Email: Sadeghi.edu@gmail.com

شاپا الکترونیکی: 4255-2783

مقاله پژوهشی

طراحی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان

سیده بتول حسینی¹، علیرضا صادقی^{2*}، علی اکبر خسروی بابادی³، مهدی دوابی⁴

1- دانش آموخته دکتری گروه برنامه ریزی درسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

2- دانشیار رشته گروه مطالعات برنامه درسی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، ایران.

3- دانشیار گروه تربیت و مشاوره، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

4- استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

چکیده

مقدمه و هدف: این پژوهش با هدف طراحی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان انجام شد. رویکرد پژوهش، از نظر هدف، کاربردی، از نظر داده ها آمیخته اکتشافی (کیفی- کمی)، از نظر ماهیت و نوع مطالعه در بعد کیفی، داده بنیاد پارادایمی و در بعد کمی پیمایشی مقطعی بود.

روش شناسی پژوهش: از مصاحبه نیمه ساختار یافته در بخش کیفی، و از پرسشنامه محقق ساخته در بخش کمی بهره گرفته و برای سنجش روایی بخش کیفی، از نظر متخصصان و برای سنجش پایایی از روش های بازآزمون و توافق درون موضوعی استفاده شد. برای روایی پرسشنامه از روایی ظاهری، محتوایی استفاده و ضرایب تأیید شده و برای پایایی بخش کمی، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. داده ها در بخش کیفی، از روش داده بنیاد و در بخش کمی، از آزمون تحلیل عاملی تأییدی و مدلسازی معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: نشان داد که از میان 21 شاخص (گویه) موجود، 40 مقوله اصلی قابل شناسایی است که عوامل محوری شامل، هدف، محتوا و ارزشیابی، عوامل مؤثر شامل آموزشی، تکنولوژیکی و سازمانی، پیامدها شامل، فردی، آموزشی، علمی- کاربردی و سازمانی است.

بحث و نتیجه گیری: نتایج نشان دادند که راهبردهای اجرای مدل برنامه درسی فوق برنامه را می توان در چند عامل، مدیریتی، سازمانی، فردی و آموزشی خلاصه نمود. هم چنین، بسترهای موجود شامل عوامل آموزشی، سازمانی، نگرشی و فردی شناسایی شدند و موانع موجود شامل موانع آموزشی، مدیریت و فردی گزارش شدند. در نهایت مدلی برگرفته از عوامل شناسایی شده ترسیم گردید که از اعتبار مطلوبی برخوردار بود.

تاریخ دریافت: 1401/10/16

تاریخ پذیرش: 1401/11/23

شماره صفحات: 1-12

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.30495/ee.2023.1976820.1
148

واژه های کلیدی:

برنامه درسی فوق برنامه، برنامه درسی، دانشگاه فرهنگیان.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

استاد: حسینی، بتول، صادقی، علیرضا، خسروی بابادی، علی اکبر و دوابی، مهدی. (1401). طراحی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان. فصلنامه

آموزش و پرورش متعالی، دوره دوم شماره 4، شماره صفحات 1-12

* نویسنده مسئول: علیرضا صادقی

نشانی: دانشیار رشته گروه مطالعات برنامه درسی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، ایران

پست الکترونیکی: Sadeghi.edu@gmail.com

دانشگاه فرهنگیان از دانشگاه‌های پیشرو در زمینه توسعه آموزشی بوده و همواره در تلاش است تا به کمک ابزارهای برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی منابع، ساختار دانشگاه را به گونه‌ای پویا حفظ نماید. یکی از عوامل مهمی که در این راستا باید مد نظر قرار گیرد، برنامه درسی است. برنامه درسی، در واقع، یکی از اصلی‌ترین ستون‌های الزامی در علوم تربیتی است و نقش بسیار ارزنده‌ای در عملکرد دانشجویان دارد. این برنامه فرایندهای غیررسمی را نیز در بر گرفته است. برنامه درسی ظرفیتی است که کارکردهای چندگانه پیدا کرده است و می‌خواهد تمام رویدادهای آموزشی آشکار و پنهان و حتی عملیاتی را در خود جای دهد تا انتظارات آموزش‌وپرورش را برآورده سازد. برنامه درسی را می‌توان به مثابه فرایندی دانست که آغاز و پایان جریان یادگیری و آموزش را به هم می‌تند (Kashi, Esfandiari Moghadam and Erfani, 2017, p. 132). برنامه درسی فوق برنامه به برنامه‌ای گفته می‌شود که شامل فعالیت‌هایی که با نظر و حمایت دانشگاه انجام می‌گیرند بدون اینکه در برنامه درسی منظور شده باشد. در واقع، برنامه درسی فوق برنامه، مجموعه فعالیت‌های تکمیلی اطلاق می‌گردد که در طول و عرض برنامه درسی با هدف تقویت و غنی‌سازی یادگیری و تکمیل و تعمیق اهداف برنامه درسی صورت می‌پذیرد و دامنه آن از داخل کلاس تا خارج از کلاس را در بر می‌گیرد (Dibai, Heydari and Mollahosseini, 1401, p. 48). طراحی برنامه درسی فوق برنامه برای ارتقاء سطح فکری و فرهنگی دانشجویان، در کنار فعالیت‌های رسمی و آموزشی لازم و ضروریست. وجود برنامه درسی فوق برنامه در توانمندسازی و پیشرفت صلاحیت حرفه‌ای دانشجو معلمان اهمیت زیادی دارد. می‌توان گفت برنامه درسی غیررسمی در دانشگاه فرهنگیان، این ظرفیت و قابلیت را دارد تا با جلب فضای اعتمادساز درون دانشگاه، دانشجو-معلمان را به مشارکت فعالانه وادار کند و در چنین فضایی است که در پرتو همدلی و هم‌زمانی گروه‌های فعال دانشجویی دانشگاه فرهنگیان دست به دست هم داده و در کسب شایستگی‌های لازم دانشجو معلمان را یاری می‌رسانند (Javedmehr, Ismaili and Hedayati Far, 2015, p. 5).

نگاهی تطبیقی به وضعیت و جایگاه این برنامه‌ها در برخی کشورها می‌تواند در دستیابی به تصویری روشن و قابل دفاع از چارچوب نظری پیشنهادی برای جایگاه فوق برنامه مؤثر باشد. کشورهای متعددی از این فعالیت‌ها در زمینه پرورش ابعاد مختلف شخصیت دانشجویان بهره می‌گیرند. «در بسیاری از کشورها از جمله استرالیا، ژاپن، آمریکا، سوئد، مالزی، آلمان، کره جنوبی و ترکیه، شورای دانش‌آموزی به عنوان شکل دیگری از فعالیت‌های فوق برنامه بسیار مورد توجه قرار گرفته و از آنجایی که رشد اجتماعی و تقویت روحیه شهروندی از اصلی‌ترین اهداف تربیتی این کشورها محسوب می‌شود توجه به این فعالیت‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است». به نظر می‌رسد در کشور ما از این ظرفیت بسیار مناسب به خوبی بهره‌برداری نمی‌شود حال آنکه ظرفیت‌های مناسب قانونی برای برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های فوق برنامه دیده شده است (Naderi, 2012). Qadirian and Soltani (2020) پژوهشی با عنوان "مدل پارادایمی نهادینه سازی فعالیت‌های فوق برنامه ورزشی دانشگاهی در دانشجو-معلمان دانشگاه فرهنگیان" را با استفاده از روش کیفی، ماهیت اکتشافی و رویکرد سیستماتیک نظریه داده بنیاد انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که برنامه محوری و شناخت نهادینه سازی فعالیت‌های فوق برنامه ورزشی در سطح دانشگاه فرهنگیان پیامدهای عمده‌ای در توسعه بهزیستی روان‌شناختی، مدیریت اوقات فراغت و کاهش ناهنجاری رفتاری در ابعاد مختلف را در بر خواهد داشت. Jamshidzadeh and Momeni (2019) پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه مطالعه منابع غیر درسی و میزان مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه مدرسه با میزان عملکرد تحصیلی دانشجویان" با تکیه بر اسناد و مطالعات کتابخانه‌ای انجام دادند. نتایج حاصل از یافته‌های تحقیق نشان داد بین مطالعه منابع غیر درسی و میزان مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه مدرسه با میزان عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد. همچنین میانگین تأثیر انگیزه مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه در بین دختران بیشتر از نمره پسران بود. Nazari and Yazdan Seta (2018) در پژوهشی آمیخته از نوع اکتشافی با عنوان "بررسی نقش فعالیت‌های فوق برنامه در عملکرد تحصیلی با توجه به نقش میانجی خلاقیت" در بعد کیفی فعالیت‌های فوق برنامه آموزشی و پرورشی شناسایی نمودند و نهایتاً پنج مؤلفه استخراج نمودند. نتایج در بعد کمی نشان داد فعالیت‌های فوق برنامه بر پیشرفت تحصیلی تأثیر داشته و متغیر خلاقیت نیز به صورت میانجی بر این رابطه تأثیر دارد. Darzi Ramandi & et al (2018) در پژوهشی با عنوان "طراحی و اعتبار سنجی الگوی برنامه درسی مبتنی بر فعالیت‌های فوق برنامه در دوره ابتدایی بر اساس الگوی کلین" که با استفاده از روش سنتز پژوهی انجام داده بود، نشان داد الگوی برنامه درسی فعالیت‌های فوق برنامه برای دانشجویان دارای ویژگی‌های اساسی در زمینه غنی‌سازی یادگیری، برنامه درسی و اوقات فراغت دانشجویان، افزایش عملکرد تحصیلی، رفع نواقص و کاستی‌های برنامه درسی رسمی نظام آموزشی و توجه به ویژگی‌ها، استعدادها، تفاوت‌ها و توانایی‌های فردی، محلی-منطقه‌ای است. Darvishi & et al (2014) در پژوهش خود با عنوان "جایگاه فوق برنامه در نظام برنامه درسی آموزش‌وپرورش" در تعریف فعالیت‌های فوق برنامه می‌گویند: منظور از فعالیت‌های فوق برنامه فرصت‌هایی است که انسان مسئولیت‌پذیر هیچ‌گونه مسئولیت و سر و کار موظفی را به عهده ندارد و همه چیز در اختیار او می‌باشد تا با میل و رغبت خودش به برنامه خاصی بپردازد. Arefi & et al (2012) در مطالعه: "اثر بخشی فعالیت‌های فوق برنامه دانشگاه شهید بهشتی" پرداختند که هدف این مطالعه

توصیف اثربخشی فعالیت‌های فوق برنامه دانشگاه شهید بهشتی بود.

Malech (2022) در پژوهشی با عنوان "تأثیر مشارکت فوق برنامه کالج بر نتایج کارآفرینی" نشان دادند که نتایج نشان می‌دهد که تعداد فعالیت‌های فوق برنامه شرکت‌شده در این پژوهش توسط دانشجویان به طور مثبت با نتایج کارآفرینی آن‌ها مرتبط است. Said & et al (2021) در پژوهشی با عنوان "توسعه عملکرد زبان انگلیسی از طریق فعالیت‌های فوق برنامه در دانشکده تربیت معلم و آموزش دانشگاه تادولاکو پالو" نشان دادند که برای حمایت از فعالیت‌ها انگیزه نیاز دارند. سه روش یعنی روش ترجمه گرامری، روش ارتباطی و روش مستقیم در ارتباط با فعالیت‌ها استفاده می‌شود. آن‌ها علاقه‌مند به تحقق روش‌ها با استفاده از سه تکنیک یادگیری، اکتساب، و غوطه‌وری هستند. مدل تعاونی (سطح توانایی‌های مختلف)، مدل مشارکتی (سطح توانایی یکسان)، مدل خودآگاه، مدل ناخودآگاه و مدل یکپارچه در این زمینه برای تمامی گروه‌ها و برنامه‌های تحصیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. Kim (2020) در پژوهش خود با عنوان "توسعه برنامه‌های فوق برنامه برای افزایش خودکارآمدی خلاق بر اساس فرآیند تفکر" نشان دادند که اول، روش برای تدوین برنامه فوق برنامه در سه مرحله انجام می‌شود، دوم اینکه برنامه‌ها به صورت یک برنامه عمیق 30 ساعته تدوین شده و در دو نوبت در تعطیلات زمستانی و تابستانی اجرا شده است و در مرحله آخر تأیید شد که برنامه تأثیر مثبتی در بهبود خلاقیت و خودکارآمدی دارد. Pridi & et al (2020) نیز در پژوهش خود به درک بیشتر ارزش برنامه‌های درسی فوق برنامه از دیدگاه یادگیری کارآفرینی می‌پردازند. آن‌ها بیان می‌دارند که در دهه‌های گذشته فضای دانشگاهی شاهد افزایش تلاش جهانی در زمینه ارائه آموزش و پرورش بنگاه داری و کارآفرینی در قالب فعالیت‌های فوق برنامه بوده است. با مرور پیشینه‌های پژوهشی می‌توان به وضوح دریافت که خلاء پژوهشی در ارتباط با برنامه درسی فوق برنامه وجود دارد. اولین مورد این است که اکثر پژوهش‌های انجام گرفته، برنامه درسی فوق برنامه را مساوی با فعالیت فوق برنامه دانسته‌اند و در مدارس آن را مورد بررسی قرار داده‌اند. نکته دوم این است که عموماً تمرکز پژوهشگران در سال‌های اخیر بر شناسایی تأثیر انواع مختلف فوق برنامه‌ها از جمله ورزشی، فرهنگی و مهارتی بر توانایی‌ها دانشجویان بالأخص مسئله اشتغال‌زایی و انگیزه آن‌ها برای مشارکت در این فعالیت‌ها بوده است. نتایج حاصل از پژوهش‌ها نشان می‌دهد هر چند محدودیت‌هایی برای اجرای این فعالیت‌ها وجود دارد که کارایی آن‌ها را کاهش می‌دهد، فعالیت‌های فوق برنامه تأثیر مثبتی بر جنبه‌های مختلف تخصصی و شخصیتی دانشجویان دارند. از همین رو فعالیت‌های فوق برنامه به عنوان موضوعی برای پژوهش عمیق‌تر به منظور استفاده بهتر از پتانسیل آن‌ها مورد توجه می‌باشد. نکته قابل توجه دیگر عدم انجام پژوهش کافی بر روی تأثیر ساختار و نحوه اجرای این فعالیت‌ها بر متغیرهای خروجی آن‌هاست.

یکی از عوامل توسعه در دانشگاه، پرداختن به برنامه درسی فوق برنامه است. برنامه درسی فوق برنامه به عنوان مکمل برنامه درسی رسمی شناخته شده و در ساعات خارج از کلاس درس رسمی در طول شبانه روز در فضای دانشگاه فرهنگیان اجرا می‌گردد و موجب ارتقاء علمی و فرهنگی دانشجویان است. بدون شک این قبیل فعالیت‌ها بیشتر از برنامه کلاس درس در رشد دانشجویان مؤثر بوده و با اجرای آن، زمینه هدایت و رشد، کشف و بروز استعدادها، خلاقیت و توانمندی دانشجویان تحقق می‌یابد. در همین راستا بر دانشگاه فرهنگیان واجب است تا در راستای این مهم وارد عرصه شده و زمینه‌های اجرایی این فرایند را فراهم بیآورد و در طراحی نظام جامع تربیت معلم علاوه بر برنامه‌های رسمی آموزشی و درسی، فعالیت‌های فوق برنامه را نیز به منظور پرورش ابعاد مختلف شخصیت دانشجو معلمان، رشد خلاقیت و تقویت مهارت‌های مورد نیاز به منظور اثرگذاری تربیتی مطلوب آنان بر فراگیران مورد نظر قرار دهد. با وجود تأکیداتی که در اسناد بالادستی مانند سند تحول بنیادین نسبت به آموزش و نحوه برنامه‌ریزی درسی شده است و اینکه همواره صاحب‌نظران در این مورد صحبت‌های زیادی داشته‌اند، اما به نظر می‌رسد، هم‌چنان بر لزوم اجرای برنامه درسی فوق برنامه توجه نمی‌شود و صرفاً برنامه درسی رسمی که به شکلی متمرکز ابلاغ می‌شود، مد نظر قرار می‌گیرد. برنامه درسی فوق برنامه، به نوعی برنامه غیررسمی است که بر اساس مشارکت دانشجویان و اساتید، برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی می‌شود. اما به دلایل مختلفی از جمله نبود ساختار دانشگاهی مناسب، عدم توجه به برنامه‌ریزی غیررسمی، عدم حمایت مدیران، نبود زیرساخت‌های لازم، نبود مدیریت مناسب دانشگاهی و ... مورد توجه جدی قرار نمی‌گیرد. این پژوهش، به منظور طراحی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان انجام پذیرفت تا شاید راهگشای ارتقای برنامه درسی در دانشگاه فرهنگیان بوده و به شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های برنامه درسی فوق برنامه پرداخته است و قصد دارد تا به سؤالات زیر پاسخ دهد.

1. شاخص‌ها و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان (پدیده محوری) کدامند؟
2. شرایط علی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدامند؟
3. پیامدهای برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدامند؟
4. راهبردهای پیاده‌سازی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدامند؟
5. عوامل مداخله‌گر در پیاده‌سازی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدامند؟
6. بسترهای پیاده‌سازی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدامند؟

7. وضعیت موجود عوامل شناسایی شده در طراحی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان چگونه است؟
8. روابط علی بین عوامل شناسایی شده در طراحی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان چگونه است؟
9. چه برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان می‌توان طراحی کرد؟
10. اعتبار برنامه درسی فوق برنامه طراحی شده برای دانشگاه فرهنگیان به چه میزان است؟

روش شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر داده‌ها آمیخته اکتشافی (کیفی- کمی) است و از نظر ماهیت و نوع مطالعه در بعد کیفی داده بنیاد پارادایمی است و در بعد کمی پیمایشی مقطعی است. شرکت‌کنندگان در بخش کیفی، شامل اعضای هیئت علمی، مدیران و معاونین دانشگاه فرهنگیان و در بخش کمی شامل تمام دانشجو معلمان کارشناسی پیوسته دانشگاه فرهنگیان به تعداد 50000 نفر بودند. برای تعیین نمونه‌ها در بخش کیفی از روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند استفاده شد که 20 نفر با استفاده از اصل اشباع در نظر گرفته و در بخش کمی از فرمول کوکران استفاده شد که تعداد 821 نفر تعیین و برای انتخاب نمونه‌ها نیز از نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد. برای گردآوری اطلاعات در بخش کیفی پژوهش از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد که بعد از انجام 20 مصاحبه، عوامل اصلی و فرعی در مصاحبه‌های قبلی تکرار شدند و پژوهشگر به اشباع رسید، یعنی داده‌های جدید با داده‌هایی که قبلاً جمع آوری شده، تفاوتی نداشت و اشباع حاصل شد، مصاحبه‌ها متوقف گردید. و در بخش کمی از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد. برای حصول اطمینان از روایی ابزار در بخش کیفی پژوهش، از نظرات اساتید آشنا با این حوزه و متخصصان دانشگاهی که در این حوزه خبره و مطلع بودند استفاده شد. هم‌چنین به‌طور هم‌زمان از اجماع سه سویه کمک گرفته شد. و برای محاسبه پایایی بازآزمون از میان مصاحبه‌های انجام گرفته چند مصاحبه به‌عنوان نمونه انتخاب شده و هر کدام از آن‌ها در یک فاصله زمانی کوتاه و مشخص دوباره کدگذاری شد. سپس کدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی برای هر کدام از مصاحبه‌ها با هم مقایسه شدند. در این پژوهش ضریب پایایی بین کدگذاری‌های انجام شده 81.3 درصد به دست آمد که بیانگر قابل قبول بودن آن است. در بخش کمی به منظور تعیین روایی پرسشنامه از روایی ظاهری، محتوایی استفاده شد. در روایی ظاهری پرسش‌نامه‌ها قبل از توزیع توسط پژوهشگر، چند نفر از اعضای نمونه و برخی خبرگان دانشگاهی مورد بررسی قرار گرفت. در روایی محتوایی با کمک فرم‌های CVI و CVR و به کمک ده نفر از خبرگان شامل اعضای مصاحبه‌شونده، خبرگان دانشگاهی، چند نفر از آزمودنی‌ها و ... محتوای پرسش‌نامه از نظر سؤال‌های اضافی و یا اصلاح سؤال‌ها مورد بررسی قرار گرفت. فرم CVI نشان داد که همه سؤال‌های وابسته به الگوی پژوهش، از نقطه نظر ساده بودن، واضح بودن و مربوط بودن از وضعیت مناسبی برخوردارند (میزان این ضریب برای هر یک از سؤال‌ها بالاتر از 0.79 بود)؛ هم‌چنین با توجه به اینکه مقدار CVR برای همه سؤال‌ها بالای 0.62 به دست آمد هیچ سؤال‌ی نیاز به حذف شدن نداشت. در این پژوهش پایایی از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد و مقادیر این دو ضریب برای همه متغیرهای پژوهش بالای 0/7 به دست آمد که نشان‌دهنده پایا بودن ابزار اندازه‌گیری بود. روش تحلیل داده‌ها در بخش کیفی کدگذاری نظری برگرفته از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد بود. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از مصاحبه و نیز مبانی نظری از سه نوع کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شده است. جهت تحلیل داده‌های کمی از آزمون تحلیل عاملی تأییدی (در سیستم نرم افزاری لیزرل) و آزمون آماری T مستقل و مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌های مربوط به سؤال اول: شاخص‌ها و مؤلفه‌های تشکیل دهنده برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان (پدیده محوری) کدام‌اند؟

برای پاسخ به این سؤال از کدگذاری نظری و با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA، که نرم‌افزاری حرفه‌ای برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده توسط روش‌های کیفی و ترکیبی است، استفاده شد. نتایج حاصل از پژوهش نشان دادند که عوامل محوری در این پژوهش شامل، هدف، محتوا و ارزشیابی می‌باشند. در این خصوص، Aghaei & et al (2020) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که برنامه‌ریزی نیروی انسانی و ارتقای سواد حرکتی دانشجویان بعنوان شرایط علی پدیده مورد بررسی شناسایی شد که بطور مستقیم در مدیریت فعالیت‌های فوق برنامه تربیت بدنی آموزش و پرورش تأثیر مثبت و معنی دار دارند. هم‌چنین اثر مستقیم مدیریت مشارکتی، کنترل و نظارت، سرمایه‌گذاری آموزشی، زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی، عوامل کالبدی، عدم تخصیص بودجه و عدم عدالت آموزشی بر اتخاذ سیاست‌های فوق برنامه معنی دار بود. یافته‌ها نشان داد که ضرایب مسیر متغیرهای تحقیق معنی دار است و نتایج حاصل از روابط متقابل علی، زمینه‌ای، راهبردها و

مداخلات، پیامدهای حفظ تندرستی، نشاط و آشکارشدن خلاقیت‌ها را به دنبال دارد. (Asadzadeh & et al (2019) در پژوهشی نشان دادند که بیش از 90 درصد متخصصان برنامه درسی و معلمان دوره دوم ابتدایی ویژگی‌های اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی را در الگوی مذکور تأیید نمودند. (Kim and Kahn (2021) در پژوهشی عنوان کردند که مقررات ارزیابی گواهینامه برنامه‌های فوق برنامه «نه تنها پایه اصلی برای واقعی سازی جریان پیوند بین نظارت مستمر برنامه‌های فوق برنامه و ارزیابی عملکرد سالانه است، بلکه نکات مشترک هر دانشگاه نیز است. (Kim and Kang (2018) در پژوهشی با نشان دادند که مهارت‌های ارتباطی، خودراهبری و خلاقیت دانشجویان شرکت کننده به طور معناداری افزایش یافت. علاوه بر این، اثرات آموزشی این برنامه تغییرات مثبت در زمینه‌های «ارتباطات»، «خود هدایتی»، «یادگیری مشارکتی»، «حل مسئله» در مصاحبه گروهی متمرکز بود و دانشجویان پاسخ دادند که استفاده از دستگاه‌ها و برنامه‌های هوشمند به غوطه‌ور شدن در برنامه و افزایش علاقه آن‌ها کمک می‌کند. هدف از این مطالعه ارائه مدل‌ها و مفاهیم جدید برای برنامه فوق برنامه بود. در آینده، امیدواریم برنامه‌های غیردرسی مختلف مبتنی بر یادگیری هوشمند را برای افزایش شایستگی‌ها توسعه دهیم. Hahn and Kahn (2018) در پژوهشی نشان دادند که 85 درصد دانشجویان از سیستم مدیریت فعالیت‌های فوق برنامه آگاهی داشتند و نگرش متوسطی نسبت به این سیستم نشان دادند. هم‌چنین درک دانشجویان از سیستم مدیریت فعالیت‌های فوق برنامه به عنوان سیستمی مفید و آسان برای استفاده است که فعالیت‌های کشف شده از طریق این سیستم برای یادگیری برنامه درسی و مشارکت آن‌ها و رشد شغلی و زندگی دانشگاهی به نوبه خود برای آن‌ها مفید است.

یافته‌های مربوط به سؤال دوم: شرایط علی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدام‌اند؟

نتایج حاصل از پژوهش نشان دادند که عوامل مؤثر، شامل عوامل آموزشی، تکنولوژیکی و سازمانی بودند. بر اساس نتایج یافته دیگران، (Song and Kim (2022) در پژوهشی دریافتند که برای جلوگیری از تکراری شدن برنامه‌های فوق برنامه که مستلزم بهبود مستمر و کنترل کیفی برنامه فوق برنامه است، ارائه اطلاعات لازم برنامه فوق برنامه به دانشجویان دشوار است. هم‌چنین برای مشارکت فعال دانشجویان، با تدوین و اجرای برنامه درسی یکپارچه برای هر بخش که برنامه درسی و برنامه درسی فوق برنامه را به هم پیوند می‌دهد، پرورش استعدادها برای تقویت شایستگی‌های مختلف دانشجویان و ایفای نقش حمایتی در فراهم کردن فرصتی برای دانشجویان با اهمیت می‌باشد.

یافته‌های مربوط به سؤال سوم: پیامدهای برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدام‌اند؟

نتایج حاصل از پژوهش نشان دادند که پیامدهای حاصل از اجرای مدل شامل، پیامدهای فردی، آموزشی، علمی و کاربردی و سازمانی بودند. در این خصوص، (Qadirian and Soltani (2020) در پژوهشی نشان دادند که برنامه محوری و شناخت نهادینه سازی فعالیت‌های فوق برنامه ورزشی در سطح دانشگاه فرهنگیان پیامدهای عمده‌ای در توسعه بهزیستی روان‌شناختی، مدیریت اوقات فراغت و کاهش ناهنجاری رفتاری در ابعاد مختلف در بر خواهد داشت. (Aali Shirmard & et al. (2020) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که اهداف مطلوب برنامه درسی فعالیت‌های فوق برنامه تحت پنج عنصر تعقل، ایمان، علم و اخلاق در چهار عرصه ارتباط متربی با خود، خدا، خلق و خلقت طبقه‌بندی شده‌اند. (Jamshidzadeh and Momeni (2019) در پژوهشی نشان داد بین مطالعه منابع غیر درسی و میزان مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه مدرسه با میزان عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد. (Darzi Ramandi & et al. and Said & et al (2021) در پژوهشی نشان دادند که برای حمایت از فعالیت‌ها انگیزه نیاز دارند. سه روش یعنی روش ترجمه گرامری، روش ارتباطی و روش مستقیم در ارتباط با فعالیت‌ها استفاده می‌شود. آن‌ها علاقه‌مند به تحقق روش‌ها با استفاده از سه تکنیک یادگیری، اکتساب، و غوطه‌وری هستند. مدل تعاونی (سطح توانایی‌های مختلف)، مدل مشارکتی (سطح توانایی یکسان)، مدل خودآگاه، مدل ناخودآگاه و مدل یکپارچه در این زمینه برای تمامی گروه‌ها و برنامه‌های تحصیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

یافته‌های مربوط به سؤال چهارم: راهبردهای پیاده سازی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدام‌اند؟

نتایج حاصل از پژوهش نشان دادند که راهبردهای اجرای مدل برنامه درسی فوق برنامه را می‌توان در چند عامل، مدیریتی، سازمانی، فردی و آموزشی خلاصه نمود.

یافته‌های مربوط به سؤال پنجم: عوامل مداخله‌گر در پیاده سازی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدام‌اند؟

نتایج نشان داد که موانع موجود شامل موانع آموزشی، مدیریت و فردی گزارش شدند.

یافته‌های مربوط به سؤال ششم: بسترهای پیاده‌سازی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان کدام‌اند؟
نتایج نشان داد که بسترهای موجود شامل عوامل آموزشی، سازمانی، نگرشی و فردی می‌باشند.

یافته‌های مربوط به سؤال هفتم: وضعیت موجود عوامل شناسایی شده در طراحی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان چگونه است؟

نتایج نشان داد که سطح معناداری در هر مؤلفه کمتر از 0.05 می‌باشد، بنابراین فرض صفر با 95 درصد اطمینان برای این مؤلفه‌ها رد و فرض پژوهش تأیید می‌شود. به عبارت دیگر، وضعیت این مؤلفه‌ها در حد مطلوب (با توجه به اختلاف میانگین که اعدادی مثبت هستند) است.

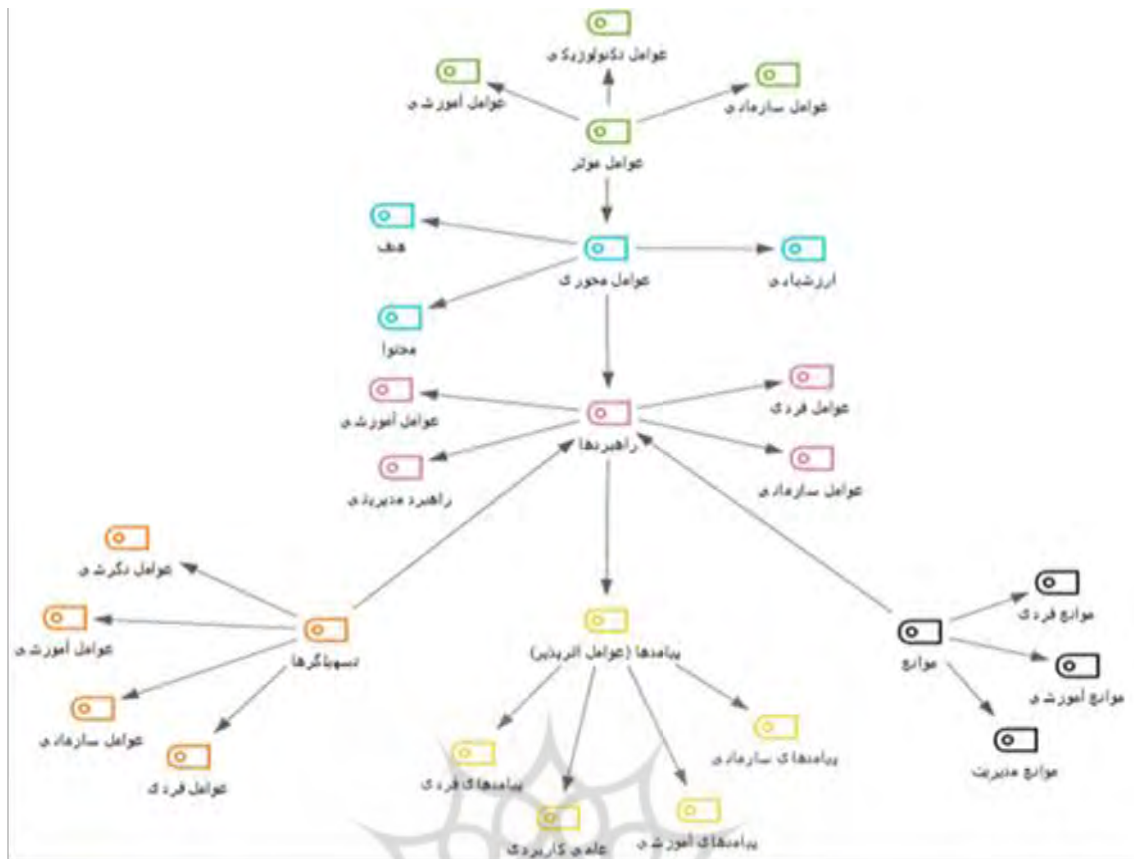
یافته‌های مربوط به سؤال هشتم: روابط علی بین عوامل شناسایی شده در طراحی برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان چگونه است؟

برای پاسخ به سؤال فوق از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد قبل از اجرای تحلیل عاملی، با توجه به اینکه مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای بود و همچنین توزیع داده‌ها نرمال بود از آزمون‌های پارامتریک مناسب (همبستگی پیرسون) استفاده گردید. نتایج نشان داد که بین متغیرها رابطه مستقیم وجود دارد. و همه شاخص‌ها از لحاظ آماری معنادار هستند و بارهای عاملی آن در سطح بالایی قرار دارند. همه گویه‌ها دارای آماره t بزرگتر از 1.96 بودند؛ بنابراین، هیچ کدام از گویه‌ها از مدل حذف نمی‌شوند. از مقدار کای اسکوتر بر درجه آزادی مدل حاضر 2.24 و مقدار RMSEA برابر 0.054 می‌باشد. موانع نیز در مدل ارائه شده توسط 15 گویه اندازه‌گیری شدند. نتایج نشان دادند که همه شاخص‌ها از لحاظ آماری معناداری هستند و بارهای عاملی آن در سطح بالایی قرار دارند. همچنین، همه گویه‌ها دارای آماره t بزرگتر از 1.96 بودند؛ بنابراین، هیچ کدام از گویه‌ها از مدل حذف نمی‌شوند. از مقدار کای اسکوتر بر درجه آزادی مدل حاضر 2.30 و مقدار RMSEA برابر 0.066 می‌باشد.

مدل نهایی تحقیق

یافته‌های مربوط به سؤال نهم: چه برنامه درسی فوق برنامه برای دانشگاه فرهنگیان می‌توان طراحی کرد؟
در نهایت، بر اساس شاخص‌ها و مؤلفه‌های شناسایی شده که بر اساس مستندات پژوهشی و مصاحبه با خبرگان شناسایی شد و تحلیل داده‌ها در بخش کمی، الگوی مفهومی پژوهش با رویکرد گراند تئوری به صورت شکل ذیل ارائه گردید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

الگوی نهایی پژوهش برگرفته از بخش کیفی و کمی

یافته‌های مربوط به سؤال ده: اعتبار برنامه درسی فوق برنامه طراحی شده برای دانشگاه فرهنگیان به چه میزان است؟

برای بررسی برازش مدل نهایی، پرسشنامه سنجش مدل برای تعیین درجه تناسب مدل به صورت طیف پنج‌درجه‌ای تنظیم و در اختیار 30 نفر از متخصصان این حوزه قرار داده شد. سپس داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج آن در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول 1- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای تعیین درجه تناسب مدل پیشنهادی جهت ارائه مدل نهایی

میانگین مورد انتظار = 3					ردیف	آیتم	سؤالات	میانگین	انحراف معیار	t	df	Sig.
					1	تطبیق	آیا مفاهیم از داده‌های بررسی شده تولید شده است؟	3.68	1.251	9.45	29	0.000
					2	قابلیت فهم	آیا مفاهیم تشخیص داده می‌شوند و به شکل کلی نظام‌مند به هم مرتبط شده‌اند؟	3.84	1.225	11.90	29	0.000
					3		آیا مقوله‌ها به خوبی تدوین شده‌اند؟	3.66	1.338	8.62	29	0.000
					4	قابلیت	آیا نظریه چنان تبیین شده که تغییر شرایط متفاوت را در نظر بگیرد؟	3.8	1.257	11.05	29	0.000
					5	تعمیم	آیا شرایط کلان‌تری که ممکن است بر پدیده مورد مطالعه اثر گذارد، تشریح شده است؟	3.7	1.185	10.27	29	0.000
					6	کنترل	آیا یافته‌های نظری با اهمیت به نظر می‌رسند؟	3.64	0.885	12.64	29	0.000

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد:

1- تطبیق

در تطبیق، آماره t محاسبه شده (9.45) در سطح 0.01 معنادار است. مقایسه میانگین این جزء از مدل (3.68) با میانگین مورد انتظار نشان می‌دهد که تطبیق مدل از نظر متخصصان دارای اعتبار است و با اطمینان 99 درصد مورد تأیید قرار گرفته است. در قابلیت فهم بودن مدل، آماره t محاسبه شده (11.82) در سطح 0.01 معنادار است. مقایسه میانگین این جزء از مدل (3.75) با میانگین مورد انتظار نشان می‌دهد قابلیت فهم بودن مدل از نظر متخصصان دارای اعتبار است و با اطمینان 99 درصد مورد تأیید قرار گرفته است.

2- قابلیت فهم

در رابطه با سؤالات قابلیت فهم، آماره t محاسبه شده برای هر دو سؤال در سطح 0.01 معنادار و میانگین مشاهده شده در هر یک از این دو سؤال از میانگین مورد انتظار (3) بالاتر است؛ لذا از نظر متخصصان جزء قابلیت فهم مدل محسوب می‌شود.

3- قابلیت تعمیم

در قابلیت تعمیم بودن مدل، آماره t محاسبه شده (11.82) در سطح 0.01 معنادار است. مقایسه میانگین این جزء از مدل (3.75) با میانگین مورد انتظار نشان می‌دهد قابلیت تعمیم بودن مدل از نظر متخصصان دارای اعتبار است و با اطمینان 99 درصد مورد تأیید قرار گرفته است. در رابطه با سؤالات قابلیت تعمیم، آماره t محاسبه شده برای هر دو سؤال در سطح 0.01 معنادار و میانگین مشاهده شده در هر یک از این دو سؤال از میانگین مورد انتظار (3) بالاتر است؛ لذا از نظر متخصصان جزء قابلیت تعمیم مدل محسوب می‌شود.

4- کنترل

در کنترل مدل، آماره t محاسبه شده (12.64) در سطح 0.01 معنادار است. مقایسه میانگین این جزء از مدل (3.64) با میانگین مورد انتظار نشان می‌دهد قابل کنترل بودن مدل از نظر متخصصان دارای اعتبار است و با اطمینان 99 درصد مورد تأیید قرار گرفته است. در رابطه با سؤالات کنترل، آماره t محاسبه شده برای هر دو سؤال در سطح 0.01 معنادار و میانگین مشاهده شده در هر یک از این دو سؤال از میانگین مورد انتظار (3) بالاتر است؛ لذا از نظر متخصصان جزء کنترل مدل محسوب می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

برنامه درسی فوق برنامه به مجموعه‌ای از تجارب، فعالیت‌ها و فرصت‌هایی گفته می‌شود، که در درون یا خارج از کلاس درس طراحی و اجرا می‌شوند و اهدافی نظیر: رفع نارسایی‌های برنامه درسی، غنی سازی برنامه‌ها به منظور تعمیق یادگیری، توجه به استعدادها، نیازها و علایق متفاوت دانشجویان، کمک به پرورش توانایی‌های فردی آنان و دگرگون سازد. می‌توان با استفاده از فعالیت‌های فوق برنامه زمینه را برای تعمیق یادگیری در حیطه‌های شناختی و مهارتی فراهم کرد و در نتیجه فراگیران را در ابعاد مختلف ذهنی، جسمانی، عاطفی، دانشی، فرهنگی، مذهبی و ... رشد داد و اگر تنها به برنامه‌های رسمی و متداول در کلاس‌ها پرداخته شود، بیشتر به پرورش حافظه و قوای ذهنی دانشجویان پرداخته شده است و به جنبه‌های عاطفی، اجتماعی و ... توجه چندانی نشده است. بدیهی است فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی رایج دانشگاه‌ها و انتظاراتی که در این قالب‌ها از دانشجویان وجود دارد، نمی‌تواند راهگشایی برای دستیابی به تمامی جنبه‌های رشد باشد، بلکه در کنار این‌ها، یک فعالیت، نگرش و بُعد دیگر نیز لازم می‌آید که به طور قطع، همان فعالیت‌های فرهنگی دانشجویان است. با توجه به اهمیت برنامه درسی فوق برنامه برای پیشرفت و بالندگی و هم‌چنین پویایی دانشگاهی، در این پژوهش به این موضوع پرداخته شد. نتایج حاصل از تحلیل نشان داد که از میان 21 شاخص (گویه) موجود، 40 مقوله اصلی قابل شناسایی است. عوامل محوری در این پژوهش شامل، هدف، محتوا و ارزشیابی است. عوامل مؤثر، شامل عوامل آموزشی، عوامل تکنولوژیکی و عوامل سازمانی است و پیامدهای حاصل از اجرای مدل شامل، پیامدهای فردی، پیامدهای آموزشی، پیامدهای علمی و کاربردی و پیامدهای سازمانی است. علاوه بر این، نتایج نشان دادند که راهبردهای اجرای مدل برنامه درسی فوق برنامه را می‌توان در چند عامل، مدیریتی، سازمانی، فردی و آموزشی خلاصه نمود. هم‌چنین، بسترهای موجود شامل عوامل آموزشی، سازمانی، نگرشی و فردی شناسایی شدند و موانع موجود شامل موانع آموزشی، مدیریتی و فردی گزارش شدند. این موضوع نشان می‌دهد که اولاً، دانشگاه فرهنگیان به عنوان مرکز آموزشی که متولی آموزش معلمان است، راهی بس دشوار در پیش رو دارد، دوماً، می‌توان با طراحی برنامه درسی نوین با عنوان برنامه درسی فوق برنامه، بسیاری از کاستی‌های برنامه آموزشی در این دانشگاه را جبران کرد.

برای طراحی برنامه درسی فوق برنامه، مانند برنامه درسی عادی و رسمی باید به اهداف، محتوا و نوع ارزشیابی توجه ویژه شود. در ابتدا باید نیازسنجی انجام گیرد و این نیازسنجی بر اساس نیاز دانشجو معلمان، نحوه رشد ایشان، نیاز ذی‌نفعان مانند سازمان آموزش و پرورش و نیاز به رشد رفتاری در بین معلمان آینده باشد. هم‌چنین باید انعطاف‌پذیر و سازگار با شرایط محیطی باشد. یکی از دغدغه‌های برنامه درسی رسمی

عدم انعطاف است به طوریکه چالش‌های زیادی را با تغییر شرایط محیطی برای دانشجو معلمان به وجود می‌آورد. در محتوای این برنامه، باید تغییرات جدی اعمال شود. این برنامه باید به گونه‌ای باشد که بتواند توجه مخاطب را جلب کند و دانشجو معلمان را به سوی تغییر سوق دهد. محتوای آموزشی فوق برنامه ضمن اینکه باید به بحث‌های مورد نیاز پردازد، به اخلاق حرفه‌ای در بین معلمان و همچنین آموزه‌های دینی نیز باید توجه ویژه داشته باشد. نوع ارزشیابی از برنامه درسی فوق برنامه نیز مهم است، ارزشیابی بهتر است تکوینی باشد و بر اساس عملکرد دانشجو معلمان و البته امکاناتی که در زمینه برنامه درسی ارائه شده است، اعمال گردد. نقش اساتید، دانشجو معلمان، ابزارهای آموزشی و زیرساخت‌های فناورانه به عنوان عوامل مؤثری در این پژوهش اشاره شده است. توانایی اساتید در ارائه مطالب و رغبت دانشجو معلمان به یادگیری و البته زیرساخت‌های فناورانه که می‌توانند به کمک دانشجو معلمان بیایند بسیار تأثیرگذار خواهند بود. ساختار دانشگاه نیز مؤثر است، ایجاد ساختاری مشارکتی و تلاش برای کاهش تمرکز به اجرای بهتر برنامه درسی فوق برنامه کمک می‌کند. همچنین، حمایت‌های مالی و دانشی که مدیران دانشگاه و مدیران و برنامه‌ریزان ارشد آموزش و پرورش از برنامه درسی فوق برنامه دارند، نیز به این موضوع کمک می‌کند.

پیشنهاد‌های کاربردی پژوهش

- 1- نیازسنجی از دانشجو معلمان در مورد برنامه درسی فوق برنامه انجام گیرد و امکانات دانشگاه برای اعمال برنامه درسی فوق برنامه مبتنی بر یادگیری دانشجو معلمان بررسی شود.
- 2- نظرسنجی در مورد اجرای برنامه درسی فوق برنامه در بین دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان صورت پذیرد و مراتب به شکل گزارشی در اختیار طراحان و برنامه‌ریزان آموزشی قرار گیرد تا در طراحی برنامه درسی فوق برنامه، به مقولات فرهنگی و اجتماعی و سازگاری با این مؤلفه‌ها تأکید گردد و برای این منظور از مشارکت دانشجو معلمان بهره گرفته شود.
- 3- بر خلاقیت و رشد محور بودن برنامه درسی توجه شود. برنامه درسی مبتنی بر خلق دانش جدید مورد تأمل قرار گیرد و دانش تولید شده ارزیابی شود.
- 4- دانشجو معلمان نسبت به مفاد برنامه درسی فوق برنامه آگاه شوند و این کار توسط مسئولین دانشگاه فرهنگیان انجام گیرد.
- 5- ایجاد فرصت برای آموزش بهتر به عنوان ویژگی فرایند یادگیری مد نظر قرار گیرد و رضایت مندی از فرآیندهای یاددهی - یادگیری از دید دانشجو معلمان مورد ارزیابی قرار گیرد.
- 6- ارتقای خدمات آموزشی و پژوهشی دانشجو معلمان بعد از اعمال برنامه درسی ارزیابی شود و رضایت مندی دانشجو معلمان نسبت به عملکرد و حمایت مدیران دانشگاه فرهنگیان پس از اعمال برنامه درسی فوق برنامه مورد ارزیابی قرار گیرد.
- 7- اصلاح ساختار دانشگاه به سمت عدم تمرکز انجام گیرد و در این مسیر از دانشجو معلمان برای ایجاد ساختار جدید بر پایه مشارکت استفاده شود.
- 8- روحیه کارگروهی در دانشگاه تقویت شود و به کسانی که در این مورد کار می‌کنند، تسهیلات داده شود.
- 9- نیازهای اساسی سازمان مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند تا برنامه درسی بر اساس این نیازها انجام گیرد.
- 10- آموزش تخصصی و دوره‌های توانمند سازی ویژه مسئولین، کارشناسان فرهنگی و دانشجو معلمان دانشگاه برای حمایت از برنامه‌های درسی فوق برنامه برگزار گردد.

نتیجه گیری

اجرای برنامه درسی فوق برنامه برای دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان، پیامدهای فردی، سازمانی و آموزشی و کاربردی زیادی در پی دارد و با اجرای برنامه درسی فوق برنامه، پیشرفت، بالندگی، انعطاف‌پذیری و تولید دانش جزء پیامدهای ابتدایی خواهند بود. پیامدهای دیگری مانند ارتقای کیفیت و توسعه آموزش و همچنین، اصلاح ساختار سازمانی و توسعه کلی دانشگاه نیز دور از انتظار نیست.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

طراحی و ایده پردازی: سیده بتول حسینی، علیرضا صادقی، علی اکبر خسروی بآبادی، مهدی دوائی؛ روش شناسی و تحلیل داده‌ها: سیده بتول حسینی، علیرضا صادقی، علی اکبر خسروی بآبادی، مهدی دوائی؛ نظارت و نگارش نهایی: سیده بتول حسینی.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Ali Shirmard, A, Natghi, F, Faqihi, (2021). Identifying the desired goals of the curriculum of extracurricular activities of the first secondary school with an Islamic approach to prevent social harm and improve social health. *Islamic lifestyle with a focus on health*. 1400; 5 (3): 46-56 . [in persian]
- Aghaei, N, Elahi, A, Dehghan, A. (2020). Designing a management model for extracurricular activities of physical education in Iran. *Research in educational sports*, 9(23), 17-44.[in persian]
- Arefi, M, Ghahrmani, M, Abolghasemi, M, Khorsandi Yamchi, A. (2012). The effectiveness of extracurricular activities of Shahid Beheshti University, two quarterly journals of management and planning in educational systems, 6(10), 48-73 . [in persian]
- Asadzadeh, S, Saif Naraghi, M, Naderi, A, Ahghar, Q. (2019). Designing a curriculum template for extracurricular activities for second year elementary students with an emphasis on environmental education. *Scientific Quarterly of Environmental Education and Sustainable Development*, 8(3), 9-20. [in persian]
- Darvishi, L, Said Mohammadi, F, Darvishi, P, (2014). Extra-curricular position in the curriculum system of education and training, the first national conference on strategies for the development and promotion of educational sciences, psychology, counseling and education in Iran, Tehran, Association for the Development and Promotion of Basic Sciences and Techniques . [in persian]
- Darzi Ramandi, H, Kian, M, Abbasi, A, Haji Hosseinejad, G, (2018). Designing and validating the curriculum model based on extracurricular activities in elementary school based on Klein's model, two quarterly journals of theory and practice in the curriculum, year 7(14), 193-230.[in persian]
- Dibai Saber, M, Heydari, A, Mollahosseini, A. (2021). Comparative evaluation of the quality of extracurricular activities implemented in secondary schools of Qom city. *Islamic Education*, 40, 58-46 .[in persian]
- Han, A, & Kwon, K. (2018). Students' Perception of Extracurricular Activities: a Case Study. *Journal of Advances in Education Research*, 3(3), 131-141.
- Jamshidzadeh, F, Momeni, K. (2019). Investigating the relationship between the study of non-curricular resources and the level of participation in extracurricular activities of the school with the academic performance of the studied students: second secondary schools of Sarablah city, The 6th National Scientific Research Conference on Psychology and Educational Sciences, Shirvan.[in persian]
- Javed Mehr, M, Esmaili, M, Hedayatifar, H. (2016). The position and role of informal curricula in achieving teacher competencies. *The Second International Congress of Community Empowerment in the Field of Social Sciences, Psychology and Educational Sciences*, Tehran, Center for Community Cultural and Social Skills Empowerment.[in persian]
- Kashi, and Esfandiari Moghadam, A, Erfani, N. (2017). Development of standard structural model of student-teacher professional development of Farhangian University based on their information literacy. *Career and Organizational Counseling*, 10(36), 102-69.[in persian]

Kim, H. W, & Kang, S. Y. (2018). Effects of extracurricular programs based on Smart Learning for enhancing competency of university students. *Journal of Digital Convergence*, 16(3), 27-35.

Kim, J, & Maloney, E. (2020). *Learning Innovation and the Future of Higher Education*. JHU Press.

Kim, S. H. (2020). A development of extracurricular programs for enhancing creative self-efficacy based on design thinking process. *Journal of Digital Convergence*, 18(12), 259-266.

Malech, E. (2022). *Impact of College Extracurricular Involvement on Entrepreneurial Outcomes*.

Naderi, A, Haji Hosseinejad, G, Zainabadi, H. R, Tajik Esmaili, A. (2010). Doctoral thesis on curriculum planning, design and validation of extracurricular curriculum model for high school students with emphasis on public education .[in persian]

Nazari, P, Yazdan Seta, F. (2018). Investigating the role of extracurricular activities in academic performance with regard to the mediating role of creativity. *Teaching Research*, 7(1), 87-107. .[in persian]

Preedy, S, Jones, P, Maas, G, & Duckett, H. (2020). Examining the perceived value of extracurricular enterprise activities in relation to entrepreneurial learning processes. *Journal of Small Business and Enterprise Development*.

Qadirian, F, Sultan Hosseini, M, Salimi, M, Arufzad, S. (2021). Paradigm model of institutionalization of university extracurricular sports activities in student teachers of Farhangian University. *New Approach in Sports Management*, 9(35), 64-45. [in persian]

Said, M. M, Rita, F, Weda, S, & Rahman, F. (2021). *English Language Performance Development Through Extracurricular Activities At Faculty Of Teacher Training And Education*.

Song, S, & Kim, J. (2022). A Study on the Operation and Improvement of Extracurricular Curriculum based on the Universitys Core Competency for Public Value: Focused on O University. *Public Value*, 7, 1-12.

